

องค์กรการเงินชุมชนกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

MICROFINANCE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

สิทธิพัทธ์ เลิศศรีชัยนนท์¹

บทคัดย่อ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยยังมีต่อเนื่อง แม้ว่าเครื่องมือที่รัฐบาลใช้ไม่ว่านโยบายการคลังโดยใช้ภาษี การกระตุ้นการใช้จ่ายของภาครัฐต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย ต้องพิจารณาถึงโครงสร้างสังคมและประชากรซึ่งการกระจุกตัวของคนที่มียาได้น้อยอยู่ระดับล่างมีจำนวนมาก และปัญหาหลักของกลุ่มคนนี้คือ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และสวัสดิการสังคม แนวทางแก้ไขปัญหาประการหนึ่งคือ องค์กรการเงินชุมชน โดยเริ่มจากแนวคิดของ Muhammad Yunus เป็นผู้ก่อตั้งการเงินชุมชน โดยพยายามจัดหา สินเชื่อให้ประชาชนที่ยากจน ซึ่งประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดีสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้มีฐานะยากจน ตลอดจน ลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ สำหรับประเทศไทยได้นำแนวคิดองค์กรการเงินชุมชนมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ที่มีลักษณะเป็นการให้ค้ำประกันสัญญาในการประกอบอาชีพ มีความซื่อสัตย์สุจริต โดยใช้หลัก ศีลธรรม ความละเอียดรอบคอบ บางแห่งให้รู้จักฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมควบคู่การประกอบอาชีพ และมีองค์กรการเงินชุมชน ที่ล่มสลายไปหลายแห่งโดยประเด็นหลักคือ การขาดวินัยทางการเงิน การใช้จ่ายเกินตัวของภาคครัวเรือน และขาด การยอมรับและความเข้าใจจากหน่วยงานภายนอกและสถาบันการเงิน ดังนั้นการพัฒนาองค์กรการเงินชุมชนและสัจจะ ออมทรัพย์ควรมองมิติทั้ง 3 ด้าน คือ การพัฒนามิติต่างสังคม มิติเศรษฐกิจ และมิติเชิงนิเวศน์

ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รัฐบาลมีวางแผนแม่บทการเงินระดับฐานรากที่เป็นจุดเริ่มต้นและสร้างความ ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น ตลอดจนสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อให้เกิดการยอมรับองค์กรการเงิน ประกอบ กับการเชื่อมโยงกองทุนพึ่งพาตนเองขนาดเล็กเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดบูรณาการกองทุนขนาดเล็กเป็นกองทุนชุมชน จนถึงการจัดตั้งเป็น Microfinance Investment Fund (MIF) รวมทั้งการสร้างความรู้ความตระหนักรู้ต่อชุมชนโดยใช้วิถีทาง ศาสนาและวิถีชุมชน

คำสำคัญ : องค์กรการเงินชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืน

¹ อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ E-mail: sittiaphatler@pim.ac.th

Abstract

Inequalities problem in Thai society are existed simultaneously that Thai government attempts to solve by means of fiscal policy and governmental agency expenditures. However, when talking about inequalities problem, it should consider social structure and crowded lower income population. The problems that they are facing are lack of accessibility to financial fund and social welfare. A way to solve these problems is microfinance which is the idea of Muhammad Yunus as its founder. The microfinance's concept is to provide credit to the poor which is done successfully. They are able to generate income and reduce inequalities in societies. In Thailand, Microfinance has been achieved, for example; Sajja Saving Group is characterized as a commitment to earn their lives with honesty with dharma, embarrassment and recognition of environmental and occupation restoration. However, there are several collapsed microfinance due to lack of financial disciplines, over spending from households and lack of awareness and understanding from related agencies. Therefore, to develop community microfinance and Sajja Saving Group should determine 3 dimensions such as social development, economic and ecological dimension. In order to sustainably develop, the government drafts financial plan at the grass root level that is the beginning step and to make it concise when its problem occurs at that level. In addition, public policy is to accept its financial institution. To connect small self-reliance fund together is to integrate small scale of fund which is becoming community fund. At last, it forms microfinance Investment Fund (MIF) that involves recognition of community by means of religion and community.

Keywords : Microfinance, Sustainable Development

บทนำ

แนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยมีมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ซึ่งการพัฒนานั้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต พิจารณาการจ้างแรงงานในภาคเกษตรกรรมที่มีสัดส่วนลดลงไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ดังนั้นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจึงมุ่งเน้นที่การสร้างรายได้ให้แก่อุตสาหกรรมเป็นหลัก

ในช่วงปี 1950-1960 มีการปรับแนวความคิดการพัฒนา โดย Amartya Sen (2012) ให้ความเห็นว่าการพัฒนาจะต้องเชื่อมโยงกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า การพัฒนาจะต้องรวมเอาสิ่งที่ประชาชนในสังคมในช่วงเวลานั้นให้ความสำคัญ ส่วน ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2544) ได้กล่าวถึง

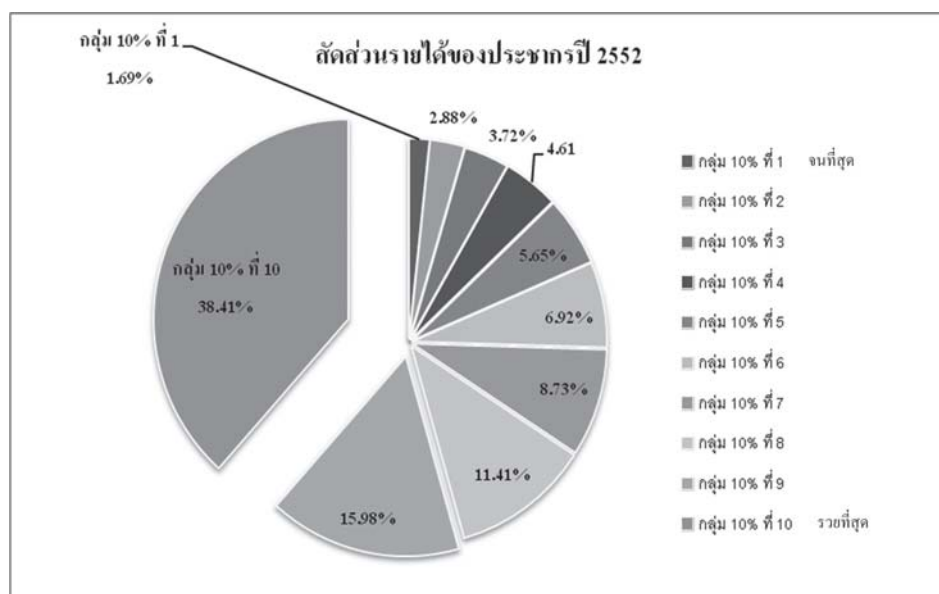
การพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเกิดขึ้นได้เมื่อการพัฒนานั้นก่อให้เกิดความต่อเนื่องไปในทางที่สนับสนุนกันและกัน จะต้องก้าวไปข้างหน้าพร้อมกับการพัฒนาที่เน้นตลาดภายในประเทศเป็นหลัก สอดคล้องกับธนาคารโลกที่ให้ความสำคัญกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจว่าเป็นจุดมุ่งหมายของการพัฒนา แต่ความท้าทายของการพัฒนา นอกจากจะเติบโตทางเศรษฐกิจ ยังต้องปรับปรุงคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะในประเทศยากจน ให้มีระดับการศึกษา มีการสาธารณสุขและโภชนาการที่ดีนั่นเอง

รัฐบาลมีวัตถุประสงค์หลักคือ ต้องการพัฒนาทุกส่วนแบบสมดุล แต่ที่ผ่านมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ที่ 1-5 เน้นการขยายตัวในสาขาเกษตร อุตสาหกรรม และบริการหลายด้านซึ่งบั่นทอนเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและฐานะ

ทางการเงิน ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านต่างๆ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2530) ในช่วงหลังมีการยึดแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เพื่อสร้างความสมดุล คือ การดำรงอยู่ได้ของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ สร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้ อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยแท้จริง แต่แนวคิดการพัฒนาดังกล่าวอยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงของระบบทุนนิยมและการบริโภคนิยม การปรับวิถีชีวิตของคนพึ่งตนเองในทันทีค่อนข้างยาก มนุษย์มีความต้องการมากขึ้นจากสิ่งเร้า ซึ่งส่งผลกระทบในระยะยาวทางเศรษฐศาสตร์ระบบตลาดไม่มีการควบคุม ไม่สามารถระบุความแน่นอนว่ากลไกตลาดจะทำให้เกิดผลที่ปรารถนาเสมอไป เรียกว่า ความล้มเหลวในตลาด (Market Failure) แสดงถึงการใช้ทรัพยากรไม่เหมาะสม ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุจาก อำนาจผูกขาด (Monopoly) ความไม่สมบูรณ์ของระบบสารสนเทศ (Imperfect or Asymmetric Information) ผลกระทบภายนอก

(Externalities) และสินค้าสาธารณะ (Public Goods)

อสมิณพงศ์ ฉัตราคม (2556) ยังกล่าวถึงปัญหาในสังคมไทย เกี่ยวกับความไม่สมมาตรกัน มีการเลือกตรงข้ามกับความเหมาะสม (Adverse Selection) ทำให้กลไกราคาไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลกำหนดอำนาจผูกขาดเฉพาะกลุ่ม ไม่เกิดการกระจายอำนาจที่เท่าเทียม แม้รัฐบาลจะใช้มาตรการทางภาษีก็ตาม เช่น นโยบายรถยนต์คันแรก เป็นต้น จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ (เว็บไซต์) กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำจากการกระจายความมั่งคั่ง (Wealth Distribution) พบว่าภาพรวมความเหลื่อมล้ำวัดจากดัชนีกินี (Gini Coefficient) ดีขึ้นเล็กน้อยจากปี 2552 มีค่าเท่ากับ 0.485 และในปี 2553 มีค่าดัชนีเท่ากับ 0.48 และเส้นความยากจน มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากเดิมในปี 2552 และ 2553 เท่ากับ 1,586 เป็น 1,678 บาทต่อคนต่อเดือน แสดงถึงความสามารถใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมากขึ้น และความเหลื่อมล้ำของคนจนกับคนรวยมีค่าลดลง และเมื่อนำสัดส่วนของรายได้มาแบ่งเป็นกลุ่ม แสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้



ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงสัดส่วนรายได้ของประชากรปี 2552 (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ปี 2553)

เมื่อพิจารณาจากแผนภาพแสดงถึงกลุ่ม 10% คนรวยที่สุด เป็นเจ้าของรายได้ 38.41% ในขณะที่กลุ่มคนยากจนที่สุด 10% เป็นเจ้าของรายได้ 1.69% ข้อสังเกตคือ กลุ่ม 10% ที่ 1-3 ถือระดับรายได้น้อย รวมกันมีรายได้ 8.29% ซึ่งค่าน้อยกว่าเจ้าของรายได้ที่รวยที่สุด และกลุ่มที่รวยที่สุดมีรายได้มากกว่ากลุ่มที่จนที่สุด 22.73 เท่า ซึ่งแสดงถึงความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของไทยยังคงมีอยู่

ทั้งนี้ สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (เว็บไซต์) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความเหลื่อมล้ำในสังคม สามารถจำแนกออกเป็น

1. ปัญหาความยากจน จากข้อมูลสำนักงานสถิติและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ได้แสดงกลุ่มคนจนและกลุ่มที่มีความเสี่ยงประมาณ 10 ล้านคน ประมาณ 15% ของประชากรรวม โดยเฉพาะภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีคนยากจนจำนวนมาก

2. ปัญหาด้านการผลิต โดยพิจารณาจากแรงงานในภาคการเกษตรมีระดับการศึกษาต่ำ ตลอดจนระดับรายได้มีค่าต่ำเช่นกัน ประกอบกับการเปิดเสรีทางการค้า (FTA) ทำให้ราคาสินค้าเกษตรต้องแข่งขันประเทศรายอื่นๆ และช่วงหลังได้นำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อให้ชุมชนและคนในชุมชนอยู่ร่วมกัน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้เข้มแข็งนั่นเอง โดยหลักการคือ ให้รู้จักเรียนรู้จากประสบการณ์และเรียนรู้กับการอยู่ด้วยตนเอง สามารถสร้างผลผลิตและอยู่อย่างพอเพียงในชุมชนได้

3. ปัญหาด้านการเงิน/รายได้ พิจารณาจากการใช้จ่ายในภาคครัวเรือน ซึ่งมีอัตราเพิ่มขึ้นจากนโยบายการเพิ่มอัตราค่าจ้าง และจากค่าครองชีพที่แนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

บุญธรรม ราชรักษ์ (2548) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำหลายลักษณะ คือ เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมว่า เกิดขึ้นจาก

1. ความไม่เท่าเทียมกันในรายได้อันเกิดจากการใช้แรงงาน สอดคล้องกับสำนักเศรษฐกิจการคลัง โดยรายได้จากแรงงานเป็นแหล่งรายได้ขนาดใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 75-80 ของรายได้จากปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่อยู่ในระบบ

เศรษฐกิจ

2. ความไม่เท่าเทียมกันของรายได้อันเกิดจากทรัพย์สินรายได้จากทรัพย์สินของบุคคลหรือครัวเรือน ประกอบด้วย การออมในปัจจุบัน (Current Saving) เป็นระดับการออมในภาคครัวเรือนและส่วนบุคคล และมรดกตกทอด (Inherited Wealth) แม้ว่ารายได้อันเกิดจากทรัพย์สินมีประมาณร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับระดับรายได้ที่เป็นตัวเงิน แต่เป็นต้นเหตุของความไม่เท่าเทียมกันในระดับสังคม

พื้นฐานเศรษฐกิจและแนวคิดองค์การการเงินชุมชน

ระบบโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศเป็นการพัฒนาแบบไม่สมดุล สภาพปัญหาหลักยังคงอยู่คือ ประชาชนในพื้นที่ชนบทมีความยากจน มีปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งระดับรายได้ สวัสดิการ และการดำรงชีพ ไม่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นแท้จริง ชุมชนท้องถิ่นต้องพึ่งพาระบบทุนจากภายนอก ทำให้ชุมชนท้องถิ่นไม่เข้มแข็ง ชุมชนเกิดการก่อหนี้ในระบบ รัฐบาลพยายามปรับรูปแบบการพัฒนาให้สมดุล โดยต้องการลดความเหลื่อมล้ำทุกด้านของทุกชนชั้นสังคม ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.) สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (2548) ได้ใช้ยุทธศาสตร์งานพัฒนาที่บ่มเพาะ 7 ประเด็นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน คือ (1) การปรับวิถีการผลิตไปสู่เกษตรกรรมที่ยั่งยืน (2) การแก้ไขปัญหาที่ดินทำมาหากินให้กับคนชนบท (3) ให้ชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและสิทธิในการจัดการโดยชุมชน (4) การร่วมกันจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเป็นของชุมชน ตลอดจนการแบ่งปันกัน (5) การแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยให้กับคนจนในเมือง (6) การช่วยเหลือต่อกันยามที่เกิดภัยพิบัติ และ (7) การร่วมกันพัฒนากองทุนของชาวบ้านเองไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยประเด็นทั้งหมดต้องมีชุมชนหรือภาคประชาชนมีส่วนร่วมทั้งหมด รัฐบาลอาจเป็นผู้สนับสนุนและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แต่ไม่มากเกินไป

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาข้างต้น เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำกิจกรรมร่วมกันไม่ว่าจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์หรือแม้กระทั่งองค์กรการเงินชุมชน โดยองค์กรการเงินชุมชนมีแนวคิดจาก ศาสตราจารย์ชาวบังคลาเทศ มูฮัมหมัด ยูนุส ซึ่งมองถึงความสำคัญของคนยากจนและขาดโอกาสว่าแม้จะมีทุนทรัพย์น้อย แต่ว่าคนกลุ่มนี้มีความขยัน มีความสามารถและมีฝีมือสมควรได้รับโอกาสการกู้ยืมเพื่อพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว โดยเริ่มแรก มูฮัมหมัด ยูนุส ทดสอบความคิดของตนโดยกู้ยืมเงินจากธนาคาร แล้วนำมาปล่อยกู้ต่อให้คนจน เป็นที่มาของธนาคารคนจน ที่เรียกกัน Grameen Bank ที่เป็นที่ยอมรับทั่วโลก ทั้งนี้มูฮัมหมัด ยูนุส เชื่อว่าคนจนมีความรับผิดชอบต่อกู้เงินกู้ สามารถชำระคืนได้ และความเสี่ยงไม่สูง ปัจจุบัน Grameen Bank มีจำนวนผู้ยืมเกือบสี่ล้านคน มีเงินออมจากสมาชิกมูลค่ามากกว่า 212 ล้านเหรียญสหรัฐ สำนักงานเศรษฐกิจการคลังกล่าวถึงภาคการเงินระดับฐานรากหรือองค์กรการเงินระดับชุมชนของไทยมีขนาดตลาดไม่ใหญ่นัก เนื่องจากรัฐบาลได้เข้ามารับบทเป็นผู้ให้บริการรายใหญ่เอง โดยรัฐบาลได้เริ่มให้ความสำคัญกับชุมชนโดยเริ่มต้นจากฐานรากของการพัฒนา

องค์กรการเงินชุมชนโดยทั่วไป เป็นการรวมตัวกันของประชาชนในท้องถิ่นเดียวกันด้วยความสมัครใจเพื่อร่วมมือกันบนหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการแก้ปัญหาด้านการเงินของคนในชุมชน ลักษณะกลุ่ม มีสมาชิก มีคณะกรรมการ มีการสมทบเงินลงหุ้นอย่างสม่ำเสมอและนำเงินสะสมดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในลักษณะแตกต่างกันไป ทั้งนี้คนในชุมชนส่วนใหญ่มีระดับรายได้ตั้งแต่ต่ำถึงปานกลาง สามารถหารายได้ในระดับหนึ่งๆ และประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งรูปแบบขององค์กรการเงินฐานรากมีลักษณะคล้ายกัน คือ มีการรับฝากเงินจากสมาชิกในลักษณะการออม และนำเงินฝากไปปล่อยกู้ให้กับสมาชิกที่มีความต้องการใช้เงินเพื่อนำไปประกอบอาชีพหรือนำไปชำระหนี้เงินกู้ นอกเหนือจากบทบาทสำคัญประการหนึ่งคือ ส่งเสริมวินัย

การออม การจัดการทางการเงิน ให้กู้ยืม และส่งเสริมการจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ ภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการการรักษาพยาบาลและดำเนินกิจกรรมทางสังคม เป็นต้น

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2553) กล่าวถึงรูปแบบขององค์กรการเงินชุมชน เริ่มจากสหกรณ์การเกษตรและสหกรณ์ออมทรัพย์ที่สหกรณ์วัดจันทร์ จังหวัดพิษณุโลก ในรัชกาลที่ 6 ต่อมาขยายกิจการ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์แท็กซี่ เป็นต้น หน่วยงานสหกรณ์ของไทยจดทะเบียนเป็นสมาคมสหกรณ์ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานของรัฐ สหกรณ์ประสบความสำเร็จเพียงใด ในแง่การทำบทบาทเป็นองค์กรการเงินเพื่อคนจนนั้น อาจไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ยังกล่าวถึงองค์กรการเงินชุมชนมีหลักสำคัญ คือ การรวมตัวกันของประชาชนที่มีรายได้น้อยระดมเงินออมที่มีจำนวนไม่มากนักให้เป็นกองทุนขนาดใหญ่พอสมควร เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในยามเดือดร้อนเป็นการกู้ยืมระหว่างกัน ในชุมชน อาจจะรวมถึงการจัดการสวัสดิการภายในสังคม ตลอดจนการคล้ายคลึงกันโดยการระดมเงิน (ตั้งวงแชร์) และให้กู้ยืมกันเอง (ROSCA = Rotating Savings And Credit Associations)

ทั้งนี้ เครือข่ายสถาบันการเงินเพื่อคนยากจน (2553) แบ่งระบบการเงินฐานรากหรือองค์กรการเงินชุมชนออกเป็น 3 กลุ่มหลัก เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้นคือ

1. สถาบันการเงินระดับฐานรากในระบบและมีขนาดใหญ่ หมายถึง สถาบันการเงินในระบบที่ดำเนินกิจการภายใต้กฎหมายการเงินที่รัดกุม (ทั้งที่เป็นธนาคารและไม่ใช่อาคาร) ซึ่งรวมทั้งสถาบันการเงินเพื่อรายย่อย (Commercial Retail Financial Institution)

2. สถาบันการเงินระดับฐานรากกึ่งในระบบ เป็นการดำเนินการภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายที่ไม่เข้มงวดรัดกุมนัก มุ่งส่งเสริมการออมและการลงทุนภายในชุมชน ทั้งในและนอกภาคการเกษตร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีสินเชื่อบริหารร้อยละ 8.32 ของเงินสินเชื่อทั้งหมดในปี 2553

3. สถาบันการเงินระดับฐานรากอิสระและกลุ่มออมทรัพย์พึ่งพาตัวเอง เป็นองค์กรระดับชุมชนที่ดำเนินงานด้วยรูปแบบสมาชิกแต่ไม่ได้จดทะเบียนตามกฎหมาย

จัดตั้งเพื่อส่งเสริมการออมและให้บริการสินเชื่อกับสมาชิกในชุมชน มีสินเชื่อประมาณร้อยละ 0.29 ของเงินสินเชื่อทั้งหมดใน ปี 2553



ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงระบบการเงินของประเทศไทย ปี 2553

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย กรมส่งเสริมสหกรณ์ และสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อพิจารณาระบบการเงินของประเทศไทย พบว่ามี 3 ส่วนหลัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นสินเชื่อหรือตลาดเงินในระบบตลาดการเงินนั่นเอง ซึ่งสถาบันการเงินพึ่งตนเองมีจำนวนมากแต่สัดส่วนน้อยกว่า ทั้งนี้การเงินระดับฐานรากอิสระและกลุ่มออมทรัพย์พึ่งพาตัวเองเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาทุนทางสังคม ทุนทรัพยากร ทุนเศรษฐกิจ โดยชุมชนนำทุนสร้างทุนมนุษย์ให้เข้มแข็ง ด้วยการผสมผสานระหว่างทุนเก่าและทุนใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน การรวมทุนชุมชนเพื่อสร้างพลังและอำนาจการต่อรองของชุมชน เชื่อมโยงสู่การบูรณาการกองทุนที่จะช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ของคนภายในชุมชน แนวทางการพัฒนาสถาบันการเงินระดับฐานรากอิสระและกลุ่มออมทรัพย์พึ่งพาตัวเอง จำแนกออกเป็น 1) สถาบันการเงินระดับฐานรากขององค์กรพัฒนาเอกชน 2) บริการด้านการเงินนอกระบบ และ 3) กลุ่มออมทรัพย์ที่พึ่งพาตัวเอง ซึ่งสถาบันการเงินระดับฐานรากในประเทศไทยเริ่มมาตั้งแต่ปี 2508 เป็นการร่วมมือของสมาชิกและผู้นำชุมชน โดยกลุ่มมีขนาดเล็กดำเนินงานจำกัดอยู่ภายในท้องถิ่น ในปี 2548 มีกลุ่มออมทรัพย์จำนวนพึ่งพาตัวเองมากกว่า 48,770 กลุ่ม เพิ่มขึ้นจากปี 2545 ที่มี 39,003 กลุ่ม

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน/องค์ประกอบขององค์กรการเงินชุมชน ในประเทศไทย

ประเภทองค์กรการเงิน	ปี 2549				ปี 2553			
	จำนวน กลุ่ม	จำนวน สมาชิก (ล้านคน)	เงินออม (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน กลุ่ม	จำนวน สมาชิก (ล้านคน)	เงินออม (ล้านบาท)	ร้อยละ
กลุ่มกึ่งในระบบ								
1. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	37,775	4.02	19,975	53.24	35,891	4.86	22,497.60	42.91
2. กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนเมือง	7,353	0.86	1,340	3.57	1,519	0.85	3,560.90	6.79
3. สหกรณ์เครดิตยูเนียน	1,087	0.61	16,201.58	43.19	1,370	0.9	26,373.00	50.3
รวม	46,215	5.49	37,516.58	100	38,780	6.31	52,431.50	100
กลุ่มพึ่งตนเอง								
4. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	77,789	11.6	85,000.00	69.38	79,170	12.8	130,000.00	71.26
รวม	124,004	17.09	122,516.58	100	117,950	19.11	182,432	100

ที่มา : 1. องค์กรการเงินชุมชน เส้นทางสู่ “การบูรณาการทุนชุมชน”. (2550). สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

2. รายงานประจำปี 2553 (2554) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

จากตารางที่ 1 แสดงองค์กรการเงินในประเทศไทย ปี 2549 และ 2553 โดยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีจำนวนสมาชิกและจำนวนกลุ่มมากที่สุดในจำนวนที่เพิ่มขึ้น โดยปี 2549 มีจำนวนสมาชิกและจำนวนกลุ่มเท่ากับ 11.6 ล้านคน และ 77,789 กลุ่ม และในปี 2553 มีจำนวนสมาชิกและจำนวนกลุ่มเท่ากับ 12.80 ล้านคน และ 79,120 กลุ่ม ตามลำดับ และเมื่อคิดเทียบสัดส่วนของกลุ่มกึ่งในระบบและกลุ่มพึ่งตนเองอยู่ที่ร้อยละ 71.26 และ 29.24 ตามลำดับ ใน 2553 ซึ่งกลุ่มพึ่งตนเองมีค่าการออมมากกว่า 3 เท่าของการออมกลุ่มกึ่งในระบบ และจากแนวโน้มของข้อมูลเห็นได้ว่าตัวเลขขององค์กรการเงินทั้งสองประเภท มีจำนวนกลุ่ม จำนวนสมาชิก และจำนวนเงินออมมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดการดำเนินธุรกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน

มุมมองต่างๆ ขององค์กรการเงินชุมชนในไทย

Lfe (1996) กล่าวถึงการออมทรัพย์ชุมชนว่าเป็นกิจกรรมที่ง่ายและชัดเจน สำหรับการรวมกลุ่มของประชาชนที่เห็นพ้องต้องกันในการลงทุนร่วมกันเพื่อออมเงิน ในการให้สินเชื่อหรือเป็นทุนในการผลิต และจัดสวัสดิการสังคมให้สมาชิก ซึ่งดำเนินการในรูปองค์กร โดยอาจจะรวมเป็นองค์กรการเงินหรือธนาคารท้องถิ่น หรือกองทุนเงินกู้ขนาดเล็กและร่วมกันฝากหรือออมเงิน และให้บริการทางการเงินหรือเงินกู้ยืมต่อสมาชิกทำวิสาหกิจขนาดย่อม-ขนาดกลางที่ขยายเป็นธุรกิจขนาดเล็ก อันเป็นการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคม ซึ่งเป็นการส่งเสริมการจ้างงานที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งจัดสวัสดิการสังคมด้วย นอกจากนี้ Shragge and Fontan (2000) มองว่าการก่อตั้งขึ้นขององค์กรการเงินที่ไม่เป็นทางการ เพื่อเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาความยากจนและการกีดกันทางสังคมเนื่องจากคนจนมีอาชีพและรายได้ไม่แน่นอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจนขาดหลักทรัพย์

คำประกันที่มั่นคง นอกจากไม่เปิดโอกาสให้คนจนแล้ว สถาบันการเงินยังเป็นองค์กรที่มีกฎกรอบจำกัดและมีการบิดเบือนกลไกทางการเงินตลอดจนการดูดซับเงินทุนของคนส่วนใหญ่ของชุมชนสู่ชนชั้นนำและนายทุนข้ามชาติอีกด้วย สอดคล้องกับ Tamsin Harriman (2008) มองถึงสินเชื่อนาเล็กและการให้บริการการเงินสำหรับชุมชนจะเป็นเครื่องมือช่วยให้คนจนมีการปรับปรุงและพัฒนาตัวเองและส่งเสริมให้เกิดการผลิตในชุมชน ดังนั้นการรวมกลุ่มกันระดมเงินทุนทั้งภายในและนอกชุมชนเพื่อเป็นเงินออมและสินเชื่อวิสาหกิจขนาดย่อม (Micro Enterprise Finance) ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2546) และอัมมาร สยามวาลา (2549) กล่าวว่านอกจากนี้การระดมเงินออมได้วิวัฒนาการจากเดิมที่เคยออมเพื่อกู้แล้ว นำดอกเบียมาเป็นผลให้แก่สมาชิกมาเป็นการออมเพื่อจัดสวัสดิการให้สมาชิก โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์ได้พัฒนาการไปสู่ “การออมเพื่อสวัสดิการ” เพื่อนำเงินออมไปใช้ใน “การจัดสวัสดิการ” แก่สมาชิก ซึ่งนอกจากจะให้บริการด้านเงินกู้และเงินฝากแล้วยังเป็นการช่วยเหลือกันในการจัดการกับความเสี่ยง (Risk Management) อีกด้วย

สำหรับกลุ่มออมทรัพย์พึ่งพาตัวเองส่วนใหญ่ของไทยใช้วิธีการให้สินเชื่อในลักษณะธนาคารหมู่บ้านหรือสินเชื่อแบบกลุ่มสมาชิก โดยมีกลยุทธ์ในการระดมและโยกย้ายทุนที่หลากหลาย กลุ่มออมทรัพย์พึ่งพาตัวเองเหล่านี้หลายแห่งเริ่มต้นจากการเป็นโครงการพัฒนาชุมชนที่ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) หรือหน่วยงานด้านการพัฒนาของภาครัฐ ในท้องถิ่นมาวางรากฐานและรูปแบบ ส่วนหนึ่งสังคมไทยมีพื้นฐานเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ในชนบท มีลักษณะเป็นเครือญาติ มีวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นเป็นตัวกำหนดและยึดปฏิบัติ โดยเฉพาะวัดมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาจิตใจหล่อหลอมความเป็นหนึ่งของชุมชน ดังนั้นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์พึ่งพาตัวเองที่ประสบความสำเร็จและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจะเริ่มจากวัดและพระนักพัฒนาเป็นส่วนใหญ่

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์และหลักธรรมจุดเปลี่ยนของชุมชน

หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนามาเชื่อมโยงกับการพึ่งพาตัวเองในชุมชน โดย ศูนย์สื่อสังคมภาคใต้ (เว็บไซต์) พระสุบิน ปณีโต พระนักพัฒนา วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด นำหลักธรรม “ทิฐธัมมิกิตถประโยชน์” มาสู่การปฏิบัติและพัฒนาชุมชน พระสุบิน กล่าวถึงการให้เงินกองทุนหมู่บ้านเสมือนแต่ให้ทุนแต่ไม่ได้ให้ปัญญาประชาชนใช้กองทุนหมู่บ้านในทางที่ผิดไม่เป็นตามที่รัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายไว้ และในระยะยาวจะเป็นภาระหนี้สิน แต่สัจจะออมทรัพย์เป็นกองทุนที่ให้ปัญญาและครอบครัวที่อบอุ่นให้สิ่งแวดล้อมที่ดี โดยเป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพและการศึกษา

ทั้งนี้เงื่อนไขการออมและการกักเงินของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ใช้หลักธรรมมาอิงเสมอ โดยถ้าสมาชิกไม่สุจริต ไม่ดีมีเล่ห์ ไม่เล่นการพนัน สามารถกักเงินโดยไม่มีดอกเบี้ย เชื่อว่าอภัยมุขจะทำให้ระบบของการบริหารจัดการทำบัญชีมีข้อผิดพลาด แนวคิดของพระสุบินยังเชื่อว่าการพัฒนาคุณธรรมทำให้ชุมชน และประชาชนต้องซื่อสัตย์ ประหยัดและซื่อสัตย์ และหากไม่มีคุณธรรมดังกล่าวแล้วชุมชนและสังคมจะไม่ยอมรับ ครอบครัวมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดหลักธรรมคำสั่งสอนและช่วยให้เกิดการออมอย่างมีวินัย หลักคุณธรรมอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ หลักความเมตตาธรรม เป็นการแผ่เมตตาด้วยการสงเคราะห์กัน เอาบุญและทุนมาร่วมกัน โดยให้กับคนที่เดือดร้อน ปล่อยใจ มีภาระหนี้สินนอกระบบ ให้คนกลุ่มนั้นกู้ยืมกันก่อน เรียงลำดับความสำคัญก่อนหลังและความจำเป็น

ชาญณรงค์ วงศ์วิชัย (เว็บไซต์) กล่าวถึง พระมนัส ขันติธรรมโม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการดำเนินงานของสัจจะสะสมทรัพย์ของพระสุบิน ดำเนินการสัจจะสะสมทรัพย์ จันทบุรี ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกรวม 50,000 คน และงบประมาณ 500 ล้านบาท หลักการของพระมนัสคือสังคมเปลี่ยน ชุมชนต้องปรับเปลี่ยน แต่ไม่ควรปรับเปลี่ยนตามแรงยั่วของสังคม ทั้งกระแสการบริโภคที่

พุ่มเฟื่อยและการบริโภคเกินตัว หลักการสำคัญที่ทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระมนัสอยู่ได้คือ ต้องสร้างกองทุนฐานรากหรือสัจจะสะสมทรัพย์ให้เข้มแข็ง โดยมีสัจจะเป็นตัวนำ และเมื่อกองทุนแต่ละหมู่บ้านมีความเข้มแข็งแล้วต้องบูรณาการกองทุนเข้าด้วยกันไม่แยกกลุ่มคือ ตัดผลกำไรของทุกกองทุน มาตั้งเป็นทุนสวัสดิการ โดยมีการร่วมมือกันทุกฝ่ายไม่เพียงเฉพาะกลุ่มคนเท่านั้น ทั้งนี้การขยายตัวของสัจจะสะสมทรัพย์ของพระมนัสเติบโตอย่างรวดเร็ว เนื่องจากลดเงินปันผลให้น้อยลงเรื่อยๆ และมีแนวทางในการชี้แจงเป็นแนวทางการดำเนินการอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดการจัดสวัสดิการที่ดี แนวคิดที่ดีของพระมนัส คือการสร้างความปลอดภัยต่อบาป โดยการปฏิบัติและกล่าวปฏิญาณต่อหน้าพระรัตนตรัย ไม่ปฏิบัติตนในทางทุจริต ซื่อสัตย์ไม่ทำลายกลุ่มสมาชิก ไม่ประพฤติในทางไม่ชอบไม่ควรทุกครั้ง

ดังนั้นหลักเกณฑ์ของสัจจะออมทรัพย์โดยใช้หลักธรรมทางศาสนา คือ หลักของศีล และหิริโอตตัปปะ สร้างความตระหนักความผิดชอบชั่วดี ความมีสติไม่มอมเมากับอบายมุข สร้างความรับผิดชอบต่อชุมชน และรู้จักความละเอียดและความเกรงกลัวต่อบาปกรรมที่ตนกระทำด้วยกาย วาจา และใจ โดยให้สังคมเป็นผู้ตัดสินตลอดจนการไม่ให้ความช่วยเหลือทางการเงิน

กลุ่มออมทรัพย์และบทบาทของสตรี

สิทธิผู้หญิงในปัจจุบันอาจเทียบเท่ากับผู้ชายทั้งสิทธิการแสดงความคิดเห็น การลงรับสมัครเลือกตั้ง รวมทั้งสิทธิการทำงานต่างๆ โดยพื้นฐานผู้หญิงมีจิตใจที่อ่อนไหว มีความเห็นอกเห็นใจ และมีความรับผิดชอบในภาระหน้าที่มากกว่าผู้ชาย การรวมกลุ่มออมทรัพย์สตรีจึงแสดงถึงความสามารถและความท้าทายผลสำเร็จที่อาจเทียบเท่าผู้ชายได้ ภีรกาญจน์ ไคนุ่นนา (2553) กล่าวถึงกลุ่มออมทรัพย์สัจจะสตรีบ้านบุเกะ ตำบลบาโงยซิแน อำเภอยะหา จังหวัดยะลา เป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่มีการรวมตัวกันตั้งแต่ปี 2538 มีเงินทุนเริ่มแรก 5,000 บาท ในปี 2541

ได้ขยายการออมทรัพย์เชื่อมโยงกับอีก 5 หมู่บ้าน จนถึงปัจจุบันมีสมาชิกรวม 21 กลุ่ม มีหลักการสำคัญของกลุ่มออมทรัพย์คือ การกักเงินของสมาชิก ซึ่งจะเน้นให้สมาชิกมี “อะมานะฮ์” หมายถึง การมีความซื่อสัตย์ ไม่โกหก ซึ่งเป็นหลักของการแสดงออกถึงจริยธรรมที่ดี ที่จะทำให้สังคมเต็มไปด้วยความจริงใจ หลักประกันที่กลุ่มออมทรัพย์ใช้คือ ใช้วิธีการหยิบสลาก เพื่อป้องกันความอคติของผู้พิจารณาเงินกู้ยืม ซึ่งการใช้วิธีนี้ทำให้ไม่มีการโต้แย้งกันหรือเกิดความบาดหมางในกลุ่มสมาชิก ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มออมทรัพย์นี้คือ การนำหลักการศาสนาอิสลามมาใช้บริหารจัดการกลุ่ม โดยหลักการสำคัญคือ การปลอดดอกเบี้ย ทั้งการกักเงินและการเข้าซื้อสินค้า โดยหลักสัจจะหรืออะมานะฮ์ ที่มีต่อตนเองนั่นเอง ปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์สามารถช่วยเหลือสมาชิกด้านการกักเงินเพื่อการพัฒนาอาชีพ เช่น ค่าขาย ปลุกผัก การให้สินเชื่อซื้อสินค้า เป็นต้น รวมทั้งปลดหนี้ในระบบของสมาชิก

ศูนย์สื่อสังคมภาคใต้ (เว็บไซต์) กลุ่มออมทรัพย์สตรีบ้านเกาะมุกด์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่มีหลักการแตกต่างกับกลุ่มสัจจะสตรีบ้านบุเกะ จังหวัดยะลา โดยเป็นการออมทรัพย์เพื่อเครื่องมือประมงหมุนเวียน ทั้งนี้การรวมกลุ่มเกิดขึ้นหลังเหตุการณ์สึนามิช่วงแรกเป็นการรวมตัวเพื่อประกอบอาชีพ เช่น ทำดอกไม้ประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงมีการประชุมและจัดตั้งกลุ่มสมาชิกมีการลงเงินออมสัจจะกัน ประมาณคนละ 1-2 หุ้น จนมีทุนเริ่มต้นจุดมุ่งหมายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้ซื้อเครื่องมือประมงทำมาหากิน พิจารณาตามความจำเป็นและเหมาะสมในการประกอบอาชีพ ใช้หลักการรู้จักและสนิทสนมกัน ส่วนความสามารถในการชำระหนี้คืนจะพิจารณาจากการทำงานลงอวนหาปลาที่ได้จำนวนมาก โดยที่ผ่านมามีการชำระคืนของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง มีการใช้ความสนิทสนมถ้อยทีถ้อยอาศัยกันไม่จำเป็นต้องทวงหนี้ มีการจ่ายเงินปันผลให้แก่สมาชิกในครั้งละไม่มาก เพื่อเป็นทุนสำหรับกลุ่มออมทรัพย์ จุดมุ่งหมายของกลุ่มออมทรัพย์นี้คือ การปลดหนี้จากเจ้าแค้น มีเงินเป็นของตนเอง

สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างปราศจากหนี้ ซึ่งหลักการสำคัญที่สมาชิกยึดมั่นคือ การอยู่อย่างพอเพียงนั่นเอง

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์กับงานพัฒนาด้านอื่นๆ

กลุ่มออมทรัพย์มีความหลากหลายในการทำงาน และมีเป้าหมายแตกต่างกัน สำหรับเป้าหมายของกลุ่มออมทรัพย์เพื่องานพัฒนาจะรวมถึงการพัฒนาด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น ทรศยา คงเพชรศักดิ์ และนภาพร สุวรรณศักดิ์ (2553) กล่าวถึงกลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านทุ่งทอง จังหวัดพิจิตร เป็นการร่วมกันออมเงินของสมาชิกเพื่อจะได้ไม่ต้องไปกู้เงินนอกระบบมาทำทุนประกอบอาชีพ เป็นการส่งเสริมเงินของคนในชุมชนให้หมุนเวียนภายในชุมชนเอง โดยผลกำไรของกลุ่มออมทรัพย์จะจ่ายเป็นเงินปันผลให้กับสมาชิก นำไปบริหารจัดการกลุ่ม ช่วยเหลือสังคม และสวัสดิการชุมชน เป็นต้น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านทุ่งทอง มีการเชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม คือ “ผ้าป่าต้นไม้” เป็นกิจกรรมของกลุ่มที่เห็นความสำคัญของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ ที่ชุมชนใช้ประโยชน์ในการทำมาหากินและได้รับผลกระทบจากปัญหาอุทกภัยอย่างหนักในปี 2537 หลักเกณฑ์สำคัญคือการฟื้นฟูสภาพความอุดมสมบูรณ์ของต้นไม้ให้กลับมาเช่นเดิม โดยกิจกรรมผ้าป่าต้นไม้ จะให้พระสงฆ์เข้าร่วมมาประกอบพิธีทางศาสนา เสมือนกับพิธีบวชต้นไม้ กลุ่มออมทรัพย์ได้ร่วมกับชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ป่า คือ เครือข่ายโพธิ์ทะเล ร่วมใจพัฒนา ร่วมจัดทำสวัสดิการต่างๆ การปลูกต้นไม้ในกระถาง การปลูกต้นไม้ในโรงเรียน เป็นต้น

โครงการปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นการชักชวนของแกนนำให้สมาชิกดูแลสุขภาพของตัวเองเพิ่ม บริโภคผักปลอดสารพิษ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อผัก สร้างกลไกตลาดด้วยการนัดหมาย เปิดตลาดนัดในวันศุกร์และวันอาทิตย์ เป้าหมายสำคัญของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ฯ คือ การพึ่งตนเองเป็นหลัก แบ่งออกเป็น 1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับตัวเอง แสดงถึงสมาชิกจะมีเงินฝากและใช้เมื่อยามจำเป็น 2) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครอบครัว

หมายถึง ช่วยแบ่งภาระค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัวของสมาชิกและไม่ต้องกู้หนี้สินนอกระบบ และ 3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับชุมชน หมายถึง ชุมชนมีความเข้มแข็ง และสภาพแวดล้อมที่ดี ทั้งนี้ความสำเร็จที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ กลุ่มสมาชิกมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง มีความร่วมมือกันอย่างดี ตลอดจนสภาพแวดล้อม ป่าไม้ มีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้นจากกิจกรรมต่างๆ

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความเชื่อมโยงขององค์กรการเงิน

ปัญหาการพัฒนาที่ผ่านมาเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจซึ่งส่งผลให้เกิดความมั่งคั่งกระจุกตัวและไม่กระจายตัวออก ซึ่งถือว่าการเจริญเติบโตไม่ยั่งยืน ดังนั้นควรมีการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการสร้างความสมดุล ภาณี ขนาธิปกรณ (2548) ซึ่งมีงานวิจัยและแนวคิดการพัฒนามุ่งมิติ 3 ด้าน คือ 1) มิติทางด้านนิเวศน์ เป็นการให้ความสำคัญลำดับสูงกับคุณค่าของทรัพยากร ธรรมชาติ โดยมีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่เกิดประสิทธิผล ตลอดจนการฟื้นฟูให้กลับคืนสภาพใกล้เคียงสภาพเดิมมากที่สุด การชะลอการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ 2) มิติทางด้านเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาที่มีการขยายตัวของเศรษฐกิจชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนและจัดความยากจน การนำเทคโนโลยีที่สะอาดมาใช้ให้มากขึ้น 3) มิติทางด้านสังคม เน้นความสามารถสนับสนุนและส่งเสริมของประชาชนให้มีมาตรฐานการบริโภคสินค้าที่ปลอดภัย รวมทั้งสร้างฐานความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อก่อให้เกิดการกระจายผลผลิตและการบริโภคอย่างเป็นธรรม ซึ่งมีมิติทั้ง 3 ด้านที่กล่าวมาสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาในชุมชนโดยเฉพาะองค์กรการเงินระดับฐานราก ที่มีเป้าหมายหลากหลายแต่สุดท้ายทุกกลุ่มเน้นการพึ่งพาตัวเอง ซึ่งถือเริ่มจากตนเองนำไปสู่การพัฒนากลุ่มสัจจะและสังคมเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในเศรษฐกิจระดับชุมชนต่อไป โดยอาจจะต้องคำนึงถึงระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมตามกลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านทุ่งทอง จังหวัด

พิจิตร ที่ไม่เน้นที่การออมอย่างเดียว แต่คำนึงถึงความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย

ทวิศักดิ์ มานะกุล (2555) สำนักเศรษฐกิจการคลัง กล่าวว่าย៉อกรการเงินเป็นการจัดตั้งโดยประชาชนบนพื้นฐานการพึ่งพาตนเอง (Self Help Group) มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างมูลค่าและการสร้างงานยังถือเป็นส่วนสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเฉพาะองค์กรการเงินชุมชนถือเป็นเครื่องมือที่มีการใช้มานานเพื่อต้องการสร้างคนให้รู้จักความรับผิดชอบ และเกิดการผลิตในชุมชน มีการประมาณตนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน องค์กรการเงินระดับฐานรากที่ประสบความสำเร็จจนถึงปัจจุบันมีหลายแห่ง นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งมีจุดเด่นจุดด้อยแตกต่างกันไป ซึ่งการจัดกลุ่มจะจัดตามทรัพยากรบางแห่งเน้นการนำกำไรมาจัดสวัสดิการให้สมาชิก แทนที่จะแค่แบ่งปันกำไรกันเท่านั้น บางแห่งเน้นการสร้างอาชีพโดยพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ และบางแห่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนครอบคลุม 3 มิติ โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนได้ทำลายให้กลับคืนมา เพื่อเป็นรากฐานของการทำมาหากินต่อไป ประเด็นสำคัญที่ทุกกลุ่มคำนึงเหมือนกันคือหลักศาสนา และการรู้จักประมาณตน เป็นสำคัญ

บทสรุป

ความสำเร็จขององค์กรการเงินชุมชนไม่เพียงเฉพาะคนในชุมชนมีความร่วมมือที่ดีเท่านั้น ยังรวมถึงวินัยทางการใช้จ่ายและวินัยต่อชุมชน ดังนั้นการรักษาและการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์กรการเงินชุมชน สามารถกล่าวได้ดังนี้

1. การสร้างความเข้มแข็งในระดับองค์กรการเงินชุมชน โดยเน้นการสร้างคุณธรรมที่มากกว่ากองทุนชุมชน นำไปสู่การกำหนดตัวเอง ส่งเสริมให้เกิดวินัยการออม การสร้างระบบการตรวจสอบ การพัฒนาอาชีพ รายได้ของสมาชิก การพัฒนาการบริหารจัดการร่วมกัน

2. การเชื่อมโยงองค์กรการเงินจากระดับกลุ่มสู่เครือข่ายและขยายฐานในระดับตำบล โดยมีเป้าหมาย คือ

เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็ง และเกิดกองทุนกลางระดับตำบล สร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องการบูรณาการกองทุนชุมชน การค้นหาแกนนำ และรวบรวมคน เพื่อเป็นพลังในการดำเนินงานในตำบลโดยการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเป็นเวทีเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหา และความจำเป็นของการบูรณาการกองทุนชุมชน

3. ค้นหากลุ่มศักยภาพของคนมาบริหาร หรือเน้นบทบาทของสมาชิกสตรีในการบริหารองค์กรการเงิน พิจารณาถึงประสิทธิภาพและอันดับของความรับผิดชอบต่อสังคม กล่าวถึงงานวิจัยต่างประเทศ Mark M. Pitt and Shahidur R. Khandker (1998) เกี่ยวกับผลกระทบโปรแกรมสินเชื่อเพื่อคนจนในบังคลาเทศว่า พฤติกรรมของภาคครัวเรือนมีความสำคัญและจะยั่งยืนจากตัวเอง โดยงานวิจัยครั้งนี้กล่าวว่าผู้หญิงมีผลต่อผลผลิตที่เกิดขึ้นแตกต่างจากผลผลิตที่ได้จากผู้ชาย งานวิจัยของ Diana Fletschner (2008) ศึกษาเพศหญิงกับการได้สิทธิ์สินเชื่อภาคครัวเรือนที่มีประสิทธิภาพในเขตชนบท ประเทศปารากวัย พบว่าการประเมินประสิทธิภาพของเพศหญิงสร้างผลกระทบที่มีประสิทธิภาพมากกว่าชาย

4. สร้างมิติพัฒนาที่ยั่งยืน 3 ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านนิเวศน์ โดยเฉพาะมิติด้านนิเวศน์ ซึ่งถูกละเลยไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนา

ปัญหาองค์กรการเงินชุมชนในปัจจุบันคือ ขาดการยอมรับและเข้าใจหน่วยงานภายนอก ซึ่งไม่เกิดการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นอาจมีการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อให้เกิดการยอมรับองค์กรการเงินดังกล่าว ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2553) รวมถึงการสร้างการพัฒนาและการเชื่อมโยงเพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาแท้จริง 1) ทุนที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นต้องมีการจัดระบบให้เกิดการเชื่อมโยง และมีอำนาจสามารถแก้ไขปัญหา 2) การเชื่อมโยงทุนมาร่วมกันให้เป็นสถาบันการเงินเพื่อนำไปสู่การแก้ไขหนี้ของครอบครัวและชุมชน 3) วิธีการผลิต โดยชุมชนและชาวบ้านไม่สามารถจัดการระบบ

การผลิตในเชิงธุรกิจที่เกิดความสมดุล ที่จะนำไปสู่การ และสร้างความน่าเชื่อถือต่อสถาบันการเงินและภาพลักษณ์
 ฟังตนเองได้ 4) การเชื่อมโยง ข้อ 1) 2) และ 3) เข้า ขององค์กรการเงินชุมชนต่อไป
 ด้วยกัน ทั้งนี้เป็นข้อเสนอให้รัฐบาลควรกำหนดนโยบาย

บรรณานุกรม

- เครือข่ายสถาบันการเงินเพื่อคนยากจน. (2553). *รายงานสภาวะการณ์ภาคการเงินระดับฐานราก*. กรุงเทพฯ: เครือข่าย
 สถาบันการเงินเพื่อคนยากจนร่วมมือกับมูลนิธิเพื่อความร่วมมือด้านการพัฒนา.
- ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์. (2544). *พัฒนาชนบทยั่งยืน: สำหรับสาขาเศรษฐศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- ชาญณรงค์ วงศ์ชัย. (2553). *พระสงฆ์คือสุดยอดนักจัดสวัสดิการ*. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2556, จาก <http://www.gotoknow.org/posts/333165>
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546). *บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส
 ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2553). *การคลังและนโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.
- ทรศยา คงเพชรศักดิ์ และนภาพร สุวรรณศักดิ์. (2553). การเชื่อมโยงภายในเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและ
 ชุมชน. *เอกสารประกอบการสัมมนา “ทุนชุมชนกับการขับเคลื่อนประเทศไทย”*. 6-7 กรกฎาคม 2553.
 กรุงเทพฯ
- ทวีศักดิ์ มานะกุล. (2555). *เรื่องการพึ่งพาตนเองทางการเงินของชุมชน*. *วารสารการเงินการคลัง*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
 เศรษฐกิจการคลัง.
- บุญธรรม ราชรักษ์. (2548). *การคลังว่าด้วยการกระจายความเป็นธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภาณี ขนาธิปกรณ. (2548). การพัฒนาที่ยั่งยืนความสมดุลของการพัฒนา. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 42(3).
- ภิรกายุจน์ ไคนุ่นนา. (2553). การจัดการทุนภายในกับการบริหารจัดการที่ดี. *เอกสารประกอบการสัมมนา “ทุนชุมชน
 กับการขับเคลื่อนประเทศไทย”*, 6-7 กรกฎาคม 2553. กรุงเทพฯ.
- ศูนย์สื่อสังคมภาคใต้. (2013). *องค์กรชุมชนคนปากใต้: กลุ่มออมทรัพย์สตรีบ้านเกาะมุกด์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อเครื่องมือ
 ประมงหมู่เรียน*. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2556, จาก [http://www.oknation.net/blog/STCC/2009/05/02/
 entry-3](http://www.oknation.net/blog/STCC/2009/05/02/entry-3)
- ศูนย์สื่อสังคมภาคใต้. (2556). *พระอาจารย์สุบิน ปณีโต 17 ปี แห่งการก่อตั้งกลุ่มลัทธิจะสะสมทรัพย์แบบชีวิตพอเพียง*.
 สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2556, จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=192217>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2530). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 6
 พ.ศ.2530-2534*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2548). *เรื่องรากฐานที่ยั่งยืนของการเงินฐานราก*. *วารสารสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง*.
 กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2553). *ข้อมูลลัดส่วนรายได้ของประชากรปี 52*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2555, จาก
<http://fpo.go.th>

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2553). *ข้อมูลความเหลื่อมล้ำของรายได้ประเทศ*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2555, จาก <http://www.nso.go.th>
- อัมรินทร์ พงศ์ จัตุรงค์. (2556). *ความล้มเหลวของตลาด (Market failure)*. สืบค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2556, จาก http://www.mining.eng.chula.ac.th/CU_ETM_EnergyIssues/MarketFailure_ThaiConcept.pdf
- อัมมาร สยามวาลา และคณะ. (2549). *การประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคม: การวัดภาวะความยากไร้และความเปราะบางทางสังคมสู่แนวทางไปปฏิบัติได้ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- Amarty Sen. (2012). *ผู้ถูกเบียดเบียนเศรษฐกิจสวัสดิการ*. Retrieved September 5, 2012, from <http://www.onopen.com>.
- Diana Fletschner. (2008). *Women's Access To Credit: Does it Matter For Household Efficiency?*. Agricultural Economics Association. August
- Lfe, Jim. (1996). *Community development : Creating community alternative-vision, analysis and practice*. Melbourne: Longman.
- Mark M. Pitt and Shahidur R. Khandker. (1998). Credit Programs for the poor and reproductive behavior in Low-Income: Are the reported causal relationships the result of Heterogeneity Bias. *Demography*, 36(1).
- Shragge and Fontan. (2000). *Social Economy: International Debates and Perspectives*. Montreal: Black Rose Books. Retrieved September 5, 2012, from http://books.google.co.th/book/about/social_Economy.html.
- Tamsin Harriman. (2008). *Common Interest and SED Rank High on MIX Top 100 Composite*. Retrieved September 5, 2012, from http://blog.microfinancethailand.com/2008_12_01_archive.html.



Sittiphat Lerdsrichainon received his Master of Economics in Economics of Education for Srinakharinwirot University and also received Master of Business Administration in Accounting from University of The Thai Chamber of Commerce. He is currently a full time lecturer in Faculty of Business Administration, Panyapiwat Institute of Management and studying in Ph.D. program, School of Economics and Public Policy, Srinakharinwirot University.